

Світлана МАКСИМЕНКО

“ОБЕРЕГИ – 2003”

“Обереги” – так називається Міжнародний фестиваль театрів ляльок, який уже вдруге проводять в Івано-Франківську.

Гасло фестивалю – національна класика на сцені театру ляльок. Надзавдання фестивалю – популяризація засобами театру національної спадщини серед наймолодшого глядача. Адже саме через казку, оповідку, легенду дитина прилучається до національного генофонду, виявляє власну національну ідентичність, формує критерії духовних цінностей майбутнього громадянина України.

Організаторами “Оберегів” є Міністерство культури та мистецтв України, Управління культури обласної державної адміністрації, Івано-Франківський обласний театр ляльок імені Марійки Підгірянки на чолі з директором театру та фестивалю – заслуженим працівником культури України Зіновієм Борецьким.

Протягом 20 – 23 жовтня 2003 року гості, глядачі, журі переглянули дев’ять вистав. Шість – за мотивами народних казок, три – за сучасними драматичними творами (“Різниця” С. Мрожека, режисер – С. Пасічник, Харківський інститут мистецтв імені І. Котляревського; “Жирафа і Носоріг” К. Гюнтера, режисер – О. Іноземцев, Полтавський обласний театр ляльок; вистава за драматичною поемою сучасного українського поета Б. Стельмаха “Тарас”, режисер – С. Брижань, Львівський обласний театр ляльок). Одразу зазначу, що чотири номінації для переможців (краща вистава, художник, виконавець кращої чоловічої та жіночої ролей) поставили перед членами журі нелегке завдання. Претендентів було значно більше, але... переміг фестиваль!

Дух свята, атмосфера радості від довгожданих зустрічей (всі учасники “Оберегів” були упродовж фестивалю в Івано-Франківську), можливість подивитися роботи своїх колег (вистави показували на двох майданчиках міста одночасно), обмінятися думками, збагатитися враженнями – це було головною принадою фестивалю.

Його організатори подбали ще й про те, щоб після кожної вистави спонсори “Оберегів” разом із глядачами визначали кращих виконавців (актора та актрису) і нагороджували їх “призами глядацьких симпатій”.

Професійне журі у складі начальника відділу театрів Міністерства культури України Людмили Савченко, доцента Харківського інституту мистецтв імені І. Котляревського Світлани Довлетової, театральних критиків Алли Підлужної (Київ), Світлани Веселки (Львів) та ав-

тора цих рядків визнали переможців фестивалю у номінаціях: “краща вистава” – спектакль Івано-Франківського обласного театру ляльок імені Марійки Підгірянки “Жили-були” (режисер – Володимир Підцерковний); “кращий дебют у чоловічій ролі” – робота молодого актора Тараса Винника у цій же виставі; “краща жіноча роль” – робота актриси Мінського театру “Батлейка” Тетяни Чаєвської у виставі “Казки зі скрині” (режисер – Олег Жюгжда); “кращим художником” “Оберегів” став Михайло Ніколаєв (вистава “Тарас” Б. Стельмаха у Львівському обласному театрі ляльок, режисер – Сергій Брижань); за національний колорит і дієвість музики у виставі журі відзначило Артура Булину, автора музичного оформлення до казки Б. Апрілова “А де ж п’яте?” Закарпатського обласного театру ляльок.

Протиставлення ліричної слов’янської душі бездуховній американській цивілізації взяли за основу у своїй виставі творці “міжнародної казки-фантазії” “Жили-були”. Режисер-постановник Володимир Підцерковний, художник Микола Данько, композитор Володимир Марченко та хормейстер Любов Литвинчук на сцені Івано-Франківського театру ляльок створили сучасну версію-попури на тему чи не найпоширенішої серед слов’янських народів казки про Курочку Рябу.

До реалізації цієї незвичної вистави режисер залучив молодих дебютантів: Тараса Винника, Ігоря Стасюка, Олену Демчук та Ольгу Гнатюк. Вистава В. Підцерковного у виконанні юних акторів звучить свіжо, азартно, а “розмірковування” молодих виконавців над прадавньою проблемою золотого яйця, яке “Дід бив-бив, не розбив, Баба біла-біла, не розбила, а Мишка (у виставі це миле створіння з’являється під фонограму ...вантажного поїзда) хвостиком махнула і...”, набуває чарівної сценічної самоіронії: не під силу цю народну мудрість збагнути “зеленим” виконавцям...

Відтворюючи цю історію у варіантах українському, російському, білоруському (з дуже точними національними відмінностями характерів Діда-Баби), герої вистави нарешті, ставлять крапку, завершуючи “Жили-були” сучасною американською версією. Тут уже Дід – Біл (який “біл-біл” яйце), Баба Мері, а Мишка (вона з’являється як Шварценеггер у набридлих бойовиках – зі страшним вогнеметом) нарешті вирішує все просто: бабах – і яйця нема. Усе просто – і без проблем. Розстріляли казку!

Скільки підтексту, іронії, паралелей та дотепності у цій роботі івано-франківців! Режисер і автор сценарію в одній особі створив навдивовижу цілісне дійство, в якому історія про Курочку Рябу (в усіх згаданих вище національних варіантах) чергується з інтермедіями-роздумами над долею давньої казки.

Ось старезний Дуб із величезним душком (у ньому з’являється мила фізіономія актора Тараса Винника) нудьгує, спостерігаючи за вченим Котом (Ігор Стасюк), який по золотому ланцюгу туди-сюди сновигає перед очима древнього Дуба – і так 300 літ (можете уявити собі стан Дуба?!). Тарас Винник мімікою, очима, жестами, красномовнішими, аніж у самого Луї де Фюнеса, благає Кота перестати набридати Дубові своїми казками, бо не під силу йому вислуховувати століттями байки. А коріння у нього таке (очима показує на землю), що не може втекти – тримає...

І таких інтермедій поміж черговими історіями про Діда-Бабу й Курочку Рябу у виставі івано-франківців багато. А чого вартий епізод, коли Кіт врешті-решт утікає геть з очей Дуба ... із золотим ланцем на шиї. Живий план сцен-інтермедій (або роздумів про долю казки) чергується із сценами, вирішеними у жанрі сучасного лялькового театру, де дебютанти демонструють не менш майстерне ведення ляльок-рукавичок.

Загалом івано-франківський театр (який показав ще одну виставу на

“Оберегах” – “Коли ще звірі говорили” за мотивами казок Івана Франка) складає враження міцної професійної трупи, де повноцінно працюють і укомплектовані всі творчі “цехи”: актори, режисура, художник, композитор, балетмейстер, хормейстер... Це на загальній (далеко не благополучній) мапі лялькарів України явище, гідне пошанівку й подиву: адже майже десять років театр працює без власного приміщення! За таких умов не те що проводити й організувати фестивалі (нагадаю – уже вдруге “Обереги” проводить довголітній директор театру З. Борецький), а й зберігати трупу, випускати прем’єри – акт професійної мужності. Наступного року театр імені Марійки Підгірянки святкуватиме свій ювілейний, 60-й театральний сезон. Сподіваємось, уже у своєму приміщенні...

Ще один безсумнівний лідер фестивалю викликав захоплення у всіх гостей – Мінський обласний театр ляльок “Батлейка”. Автор сценарію й постановник вистави “Казки зі скрині” Олег Жюгжда – ім’я, знане й авторитетне у світі театру. А ще – лялькар від Бога. Усе у його поставках (авторові цих рядків пощастило раніше бачити їх) просте і геніальне, як у казці. Режисер переконливо доводить: театр ляльок може все, навіть більше, ніж кіно, відео, драматичний театр. Лялькарі у його виставах – втілення живої природи театру з одвічним прагненням людства до лицедійства, забави, свята.

“Казки зі скрині” – цьому підтвердження. Все у виставі підкоряє своєю простотою: виходять двоє акторів, відкривають скриню – і оживає рукотворне чудо театру.

Сцена з вистави “Жили-були” М.Бартенєва, А. Усачова. Тарас Винник (в центрі) – Дуб. Режисер – Володимир Підцерковний, художник – Микола Данько. Івано-Франківський обласний театр ляльок ім. Марійки Підгірянки, 2003 р.

Звучить “жива” музика (тут її виконує третій учасник вистави – Володимир Владико), глядач зачаровано слухає й спостерігає за дивовижною грою Тетяни Чаєвської та Михайла Асановича. Вони творять добре знайому дітям чи не всіх народів світу оповідь про бідну, але кмітливу Пасербицю, злу й жадібну Мачуху та її ліниву Дочку.

“Марисю, йдемо танцювати! – каже Чорт бідній сироті, яку зла Мачуха послала до зачарованого млина. І глядач у цій сцені умліває від дотепности Марисі (актриса Т. Чаєвська працює паралельно у живому плані та веде поруч ляльку-рукавичку над маленькою скринькою-сценою). Гра актриси з лялькою, діалог із залом, із Чортом, який з’являється у вигляді спокусливого Панкаполяка у вузьких штанях у ґратку, та ще й ніжкою чеберяє – так танцювати хоче! – вершина професіоналізму мінських майстрів. У цьому спектаклі вертка й винахідлива Марися перемагає Чорта, бідність і злу Мачуху. Бо хто ж може встояти перед жіночністю, справедливістю, одвічною народною мудрістю?!”

Вистава “Тарас” Б. Стельмаха у постанові Львівського обласного театру ляльок – окрема сторінка у програмі фестивалю. Глядач (віком від п’яти до семи років) хвилює вмовкав, зачарований магією театру, яку творили актори у сценографії Михайла Ніколаєва, а потім розгублено звертався до старших (дітей привели в театр сестри-черниці) – “Нічого не розумію!” Дорослий глядач роздратовано поглядав на малюків і не міг сконцентруватись на диво-дійстві.

Виставу-притчу про долю-недолю, талан-безталання геніального сина України творено мовою знаків, символів, метафор; вона розрахована на підготовленого гляда-

ча (режисер – Сергій Брижань). Ця вистава – візитна картка театру, прикраса й гордість репертуарної афіші. Вона скерована до тих, хто знає мову театру й обізнаний з літературним матеріалом. Що ж до експлуатації, то, очевидно, її треба вести за усіма вимогами дитячого театру. Педагог театру або завліт повинні перед початком вистави підготувати глядача до особливостей її сприйняття: розшифрувати певні “коди”, символіку, пояснити поетичну природу драматургічного матеріалу. А ще краще було б, якби батьки вдома заздалегідь прочитали твір дитині або розповіли про маленького Тараса... “Як усе складно!” – обуриться читач. І не матиме рації. Адже виховання глядача – процес тривалий, в якому покликані об’єднати зусилля і театр, і школа, і сім’я.

Поки що ми всі роз’єднані. “Обереги” завдяки героїчним зусиллям (даруйте за високопарний, але дуже точний термін) дирекції фестивалю самотужки, за підтримки організаторів фестивалю роблять спроби об’єднати усіх нас, дорослих, довкола нашого майбутнього.

Сподіваюсь, що хто стукає, того почують. І на наступних “Оберегах” (якщо Зіновію Іллічу Борецькому та його команді стане сил і оптимізму) актори й глядачі зустрінуться не в холодних залах міста (20 – 23 жовтня в Івано-Франківську ще не було опалення!), не у “наймах” в Обласній філармонії, а у власному домі – Обласному театрі ляльок імені Марійки Підгірянки.

Ті вистави, про які не згадую, свідчать і про “кризу” жанру драматургії театру ляльок, і про невдалі спроби втекти від ляльки (як у Полтавському театрі ляльок), а то й “донести” звук завдяки механічним, неживим мікрофонно-фонограмним засобам (Тернопільський театр актора і ляльки), де вмирає живе дихання і слово актора. Проблеми театру ляльок – окрема тема окремої статті. І звучатиме вона не так оптимістично.

“Обереги” покликані охороняти нашу духовну криницю – казку. Хай стане їм снаги оберігати її чисту воду від бездуховного замулювання.

Івано-Франківськ – Львів

Сцена з вистави “Тарас” Б. Стельмаха. Режисер – Сергій Брижань, художник – Михайло Ніколаєв. Львівський обласний театр ляльок, 2003 р.